

Tutoriál č. 2

Jana Soukopová

Nástroje realizace SPŽP

1. Zvyšování povědomí veřejnosti v otázkách životního prostředí, environmentální vzdělávání, výchova a osvěta
2. Právní nástroje
3. Ekonomické nástroje
4. Dobrovolné nástroje
5. Informační nástroje
6. Nástroje strategického plánování
7. Nástroje zapojování veřejnosti
8. Nástroje výzkumu a vývoje
9. Mezinárodní nástroje
10. Institucionální nástroje

Ekonomické nástroje – definice

- **definice:**

„prostředky ochrany životního prostředí, jejichž účelem je podnítit zájem na ochraně životního prostředí ekonomickou stimulací“

- stačí?
- NE!

Ekonomické nástroje – znaky

- jde o **opatření finanční povahy**, tedy opatření, při nichž dochází k akumulaci, alokaci, redistribuci a/nebo užití peněžní masy,
- jejich **cílem je přispět k ochraně životního prostředí**,
- k jejich realizaci může docházet **jak ve veřejné sféře, tak i ve sféře soukromé**,
- jejich **primárním účelem je buď ovlivňování chování** regulovaného subjektu, **nebo zajištění** disponibilních finančních **prostředků** k provádění opatření na ochranu životního prostředí, případně obojí,
- **váží se zásadně k právem dovolenému** (ať mlčky či výslovně) **způsobu chování** - nejde o tresty (účelem není sankcionovat protiprávní jednání)

Ekonomické nástroje – funkce

■ motivační

chování	ekonomicky výhodné	ekonomicky nevýhodné
příznivé pro ŽP	+ / +	+ / -
nepříznivé pro ŽP	- / +	- / -

■ akumulační

též: internalizační, fiskální, zajišťovací,
kompenzační

Ekonomické nástroje – druhy

- platby k ochraně životního prostředí
  - daně (včetně daňových úlev)
  - poplatky
  - cla
  - cenové úhrady
- fondy
  - státní a jiné veřejné fondy
  - finanční rezervy, finanční jistoty (kauce)
  - „zelené“ investiční fondy
- povinné environmentální pojištění
- trhy s obchodovatelnými kvótami a limity
- zálohové systémy
- výdaje z veřejných rozpočtů
  - přímé výdaje na opatření k ochraně životního prostředí
  - finanční podpory (dotace, úvěry, záruky za komerční úvěry, cenové garance)
- (oceňování životního prostředí)

[Platební nástroje I.]

■ Daně

- tzv. environmentální daně (z uhlí aj. fosilních paliv a energie z nich)
- zvýhodnění / znevýhodnění u „obecných“ daní (různá forma, příklady: DPH, spotřební daně, ...)
- celková „bilance“ daňové soustavy

■ Cla

- ústup

■ Cenové úhrady

- za užívání veřejných zařízení

[Daně]

- daně k ochraně životního prostředí x komunální (místní) daně
- V současné době fungují:
  - Daně na energie
    - dle obsahu energie v palivech
    - dle obsahu uhlíku
    - elektřina, fosilní zdroje, obnovitelné zdroje energie vyčleňovány
    - daně k ochraně životního prostředí
    - komunální (místní) daně
  - poplatky/daně na výrobky
    - za spotřebu látek poškozujících ozónovou vrstvu,
    - za užívání vybraných umělých hnojiv a pesticidů,
    - za užívání baterií,
    - za používání tašek z umělých hmot apod.

[Daňové úlevy]

- v rámci DPH,
- v rámci spotřebních daní,
- v rámci daní z příjmů,
- v rámci silniční daně,
- v rámci daně z nemovitostí,
- v rámci daně dědické a darovací.

[Platební nástroje II. - poplatky]

pojem, druhy:

- Emisní poplatky
(za znečišťování / poškozování život. prostředí)
- Uživatelské poplatky
(za využívání přírodních zdrojů)
- Poplatky za výrobky
  - poplatky za spotřebu látek poškozujících ozónovou vrstvu Země

[Emisní poplatky]

- poplatky za znečišťování ovzduší
  - MŽP navrhne za úřednické cesty letadlem emisní poplatek,
- poplatky za vypouštění odpadních vod,
- poplatky za ukládání odpadů na skládky,
- poplatky za spalování odpadů,
- poplatky za hluk,
- administrativní, resp. místní poplatky

Uživatelské poplatky

- pokrytí nákladů kolektivních služeb
- financování místních vlád
- sběr odpadu, stočné
- poplatky/daně za užití přírodních zdrojů:
  - poplatky za odběry podzemní vody
  - poplatky za odběry povrchových vod
  - odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu
  - poplatky za odnětí pozemků plnicích funkci lesa
  - úhrady z dobývacího prostoru
  - úhrady z vydobytých vyhrazených nerostů
  - poplatky za kácení dřevin
  - poplatky za spotřebu látek poškozujících ozonovou vrstvu,
  - poplatky za užívání vybraných umělých hnojiv a pesticidů,
  - poplatky za používání tašek z umělých hmot, apod.

Fondy

- **Státní a jiné veřejné fondy**

účel: *alokace fin. prostředků pro financování opatření k ochraně ŽP*
např.: SFŽP, krajské fondy pro naléhavá opatření (vody), Jaderný účet, Recyklačný fond (SK),

- **Finanční rezervy**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí jistou potřebu*
např.: provoz skládek odpadu, těžba nerostů)

- **Finanční jistiny / kauce**

účel: *zajistit fin. prostředky pro budoucí možnou potřebu*
např. přeshraniční přeprava nebezpečného odpadu
alt. k povinnému pojištění

- **„Zelené“ investiční fondy**

Povinné environmentální pojištění

- Předmětem odpovědnost za poškození životního prostředí, ne škoda! (?)
- Např.: prevence závažných havárií, atomové právo, přeshraniční přeprava odpadů, Antarktida

Zálohové systémy (deposit-refund system)

- princip: zboží (příp. obal apod.) se neprodává, ale „vydává na zálohu“ (záruka vrácení peněz při vrácení „zboží“ – neplést s reklamací!!!)
- příklady: vratné lahve aj. obaly

Trhy s obchodovatelnými kvótami a limity

■ Předmět obchodu:

- NE povolení, ale oprávnění, resp. povinnost
- převoditelné, kvantifikovatelné, měřitelné
- příklady: emise CO₂ aj. skleníkových plynů, půda, ...

■ Vymezení trhu:

- teritoriální (s ohledem na předmět), bubbles
- personální

■ Fáze:

- stanovení celkové kvóty a její rozdělení, resp. stanovení indiv. limitů
  - cena, metoda
- „spotřeba“, obchodování (organizace trhu), ofsety aj.

■ Zpřísnování podmínek:

- redistribucí, výkupem, snižováním hodnoty

Flexibilní tržní mechanismy - obchodovatelné povolení

- převoditelné kvóty („cap and trade“)
- kredity na snížení emisí
- průměrné limity na obdobné výrobky
- převoditelná uživatelská práva
- převoditelná práva čerpat přírodní zdroje

[Ceny a životní prostředí]

■ cenová regulace

- garance výkupních cen (pevné ceny, minimální ceny, ...) – forma nepřímé podpory(?)

■ oceňování

- nejde přímo o ekonomický nástroj
- nezbytný předpoklad po realizaci řady ekonomických nástrojů (nejen)

Hodnocení ekonomických nástrojů

■ Výhody:

- Tržní konformita
- Nižší náklady regulace
- Ekonomická efektivnost
- Inovativnost

■ Nevýhody:

- Nejistý výsledek
- Omezený věcný dopad

■ Rizika:

- „Kouzlo nechtěného“
- „Vytloukání klínu klínem“
- „Vyschlé zdroje“
- „Motivovaný regulátor“

Děkuji za pozornost

soukopova@econ.muni.cz